

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จาก พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์จำนวน ๓๐๒ รูป มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย รายละเอียดซึ่งผู้วิจัยได้ผลศึกษาแบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของพระสงฆ์

ตอนที่ ๑ จำนวนและร้อยละของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม ตำแหน่งแตกต่างกัน

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของ พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม รายด้าน และจำแนกเป็นรายข้อโดยใช้การ วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลเป็นความหมาย ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาสังคมตามหลัก ภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ที่มีอายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิ การศึกษานักธรรม ตำแหน่งแตกต่างกัน โดยใช้การวิเคราะห์ทดสอบค่า F – test การวิเคราะห์ความ แปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในกรณีพบมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยใช้วิธีการ เปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้วยการใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ตอนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม ตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยจัดลำดับความสำคัญตามความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percent) และบรรยายเชิงพรรณนา

๔.๒ ผลการวิเคราะห์วิจัยตามวัตถุประสงค์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ จำนวนและร้อยละของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีอายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และตำแหน่งต่างกัน ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังปรากฏตามตารางดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของพระสงฆ์

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ (%)
๑. อายุ		
๒๐ - ๓๐ ปี	๗๘	๒๕.๘
๓๑ - ๔๐ ปี	๖๗	๒๒.๒
๔๑ - ๕๐ ปี	๖๒	๒๐.๕
๕๑ - ๖๐ ปี	๔๙	๑๖.๒
๖๑ ปี - ขึ้นไป	๔๖	๑๕.๒
๒. พรรษา		
๑ - ๕ พรรษา	๖๔	๒๑.๒
๖ - ๑๐ พรรษา	๘๑	๒๖.๘
๑๑ - ๑๕ พรรษา	๗๔	๒๔.๕
๑๖ - ๒๐ พรรษา	๕๔	๑๗.๙
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๒๙	๙.๖
๓. วุฒิทางการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๖๙	๒๒.๘
ปริญญาตรี	๑๐๙	๓๖.๑
ปริญญาโท	๙๑	๓๐.๑
ปริญญาเอก	๓๓	๑๐.๙

(ตารางที่ ๔.๑)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ (%)
๔. วุฒิการศึกษานักธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๓๘	๑๒.๖
นักธรรมชั้นโท	๖๘	๒๒.๕
นักธรรมชั้นเอก	๑๗๓	๕๗.๓
อื่นๆ.....	๒๓	๗.๖
๕. ตำแหน่ง		
๑. เจ้าอาวาส	๖๑	๒๐.๒
๒. รองเจ้าอาวาส	๕๙	๑๙.๕
๓. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓๕	๑๑.๖
๔. อื่นๆ.....	๑๔๗	๔๘.๗
รวม	๓๐๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑

๑. อายุ ๒๐ – ๓๐ ปี จำนวน ๗๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๘ อายุ ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๒ อายุ ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๖๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๕ อายุ ๕๑ – ๖๐ ปี จำนวน ๔๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒ อายุ ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๔๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒

๒. จำนวนพรรษา ๖ – ๑๐ จำนวน ๘๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๘ พรรษา ๑๑ – ๑๕ จำนวน ๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๕ พรรษา ๑ – ๕ จำนวน ๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๒ พรรษา ๑๖ – ๒๐ จำนวน ๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙ พรรษา ๒๑ ขึ้นไป จำนวน ๒๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙.๖

๓. วุฒิทางการศึกษาสามัญ ปริญญาตรี จำนวน ๑๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๑ ปริญญาโท จำนวน ๙๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๘ ปริญญาเอก จำนวน ๓๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๙

๔. วุฒิการศึกษานักธรรม นักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๓ นักธรรมชั้นโท จำนวน ๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ นักธรรมชั้นตรี จำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖ อื่น ๆ จำนวน ๒๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๖

๕. ตำแหน่ง ผู้ไม่มีตำแหน่ง จำนวน ๑๔๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗ เจ้าอาวาส จำนวน ๖๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๒ รองเจ้าอาวาส จำนวน ๕๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๓๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของ พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีทั้งหมด ๔ ด้านได้แก่ ด้านกายภavana ด้านศีลภavana ด้านจิตตภavana และด้านปัญญาภavana แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานดังตารางที่ ๔.๒ - ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับศึกษาการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของ พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม

(n = ๓๐๒)

การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔	ระดับการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. ด้านกายภavana	๓.๗๔	๐.๕๒๗	มาก
๒. ด้านศีลภavana	๓.๗๔	๐.๖๐๑	มาก
๓. ด้านจิตตภavana	๓.๗๒	๐.๕๘๑	มาก
๔. ด้านปัญญาภavana	๓.๘๐	๐.๕๙๓	มาก
ภาพรวม	๓.๗๕	๐.๕๖๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของ พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมค่าเฉลี่ย = ๓.๗๕ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายด้าน การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ อยู่ในระดับ มากทุกด้าน เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย พระสงฆ์มีการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ใน อำเภอเมือง สุรินทร์ในด้านปัญญาภavanaค่าเฉลี่ย = ๓.๘๐ มากที่สุด ด้านกายภavana ด้านศีลภavana และด้านจิตตภavanaตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของ พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในด้านกายภาวนา จำแนกเป็นรายข้อและ ภาพรวม

(n= ๓๐๒)

ด้านกายภาวนา	ระดับการพัฒนาสังคมตามหลัก ภาวนา ๔		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. มีการอบรมให้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์มากกว่า รับประทานตามใจตนเองตามค่านิยมที่ฟุ่มเฟือย	๓.๖๖	๐.๙๖๔	มาก
๒. มีการอบรมให้ดูแลสุขภาพอนามัย	๓.๗๐	๐.๗๘๙	มาก
๓. มีการแนะนำประชาชนให้พักอาศัยอยู่ในที่ ปลอดภัย สะอาด ปลอดภัย	๓.๗๘	๐.๘๔๐	มาก
๔. มีการสอนให้ออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกาย แข็งแรง ปราศจากโรคภัย	๓.๗๔	๐.๘๗๖	มาก
๕. มีการอบรมให้พักผ่อนเพียงพอ เข้านอนแต่หัวค่ำตื่น เข้าด้วยความเบิกบาน	๓.๗๖	๑.๐๑๙	มาก
๖. มีการอบรมให้ใช้เทคโนโลยี เช่นทีวี, โซเชียลมีเดียฯ เป็นไปเพื่อการศึกษาเรียนรู้	๓.๗๗	๑.๐๕๑	มาก
ภาพรวม	๓.๗๔	๐.๕๒๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านกายภาวนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ย = ๓.๗๔ เมื่อพิจารณาเป็นราย ข้อ การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านกายภาวนา อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัด สุรินทร์ ด้านกายภาวนาเกี่ยวกับการแนะนำประชาชนให้พักอาศัยอยู่ในที่ ปลอดภัย สะอาด ปลอดภัยมากที่สุดค่าเฉลี่ย = ๓.๗๘ ส่วนการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอ เมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านกายภาวนาเกี่ยวกับการอบรมให้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์มากกว่า รับประทานตามใจตนเองตามค่านิยมที่ฟุ่มเฟือย น้อยที่สุดค่าเฉลี่ย = ๓.๖๖

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของ
พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านสัทธิภavana จำแนกเป็นรายข้อและภาพรวม
(n=๓๐๒)

ด้านสัทธิภavana	ระดับการพัฒนาสังคมตามหลัก ภavana ๔		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. มีการอบรมให้เคารพกฎเกณฑ์อยู่ร่วมกันในสังคมได้ อย่างสันติสุข	๓.๗๖	๐.๙๕๕	มาก
๒. มีการอบรมให้อ่อนน้อมถ่อมตน ให้ความเคารพต่อผู้ ผู้ใหญ่	๓.๗๓	๐.๙๖๔	มาก
๓. มีการให้ประชาชนเลือกคบเพื่อนที่ดีแนะนำในสิ่งที่ดีต่อ กัน	๓.๗๐	๑.๑๑๙	มาก
๔. มีการอบรมให้พูดคุยกับเพื่อนด้วยวาจาที่ไพเราะเป็นไป ด้วยความปรารถนาดี	๓.๘๐	๐.๙๘๒	มาก
๕. มีการอบรมให้ความช่วยเหลือ เมตตา กรุณา ต่อผู้ที่ อ่อนแอจนกว่า	๓.๗๒	๐.๘๑๖	มาก
๖. มีการอบรมความซื่อสัตย์ สุจริต ละอายใจ เกรงกลัวต่อ การทำชั่ว	๓.๗๑	๐.๙๕๘	มาก
ภาพรวม	๓.๗๔	๐.๖๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง
จังหวัดสุรินทร์ ด้านสัทธิภavana โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ย = ๓.๗๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ
การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านสัทธิภavanaอยู่ใน
ระดับมากทุกข้อ โดยการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ด้านสัทธิภavana เกี่ยวกับการอบรมให้พูดคุยกับเพื่อนด้วยวาจาที่ไพเราะเป็นไปด้วยความปรารถนาดี
มากที่สุดค่าเฉลี่ย = ๓.๘๐ ส่วนการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง
จังหวัดสุรินทร์ ด้านสัทธิภavanaเกี่ยวกับการให้ประชาชนเลือกคบเพื่อนที่ดีแนะนำในสิ่งที่ดีต่อกัน น้อย
ที่สุดค่าเฉลี่ย = ๓.๗๐

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์
ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านจิตตภาvana จำแนกเป็นรายข้อและภาพรวม

(n=๓๐๒)

ด้านจิตตภาvana	ระดับการพัฒนาสังคมตามหลัก ภavana ๔		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. มีการอบรมให้รู้สึกสำนึก เบิกบาน แจ่มใส มีความสุข	๓.๖๔	๐.๙๒๙	มาก
๒. มีการอบรมให้เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเมื่อผู้อื่นมีความทุกข์	๓.๗๗	๑.๐๑๘	มาก
๓. มีการอบรมให้กตัญญูรู้คุณ ช่วยเหลือการงานผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๗๗	๐.๙๕๙	มาก
๔. มีการอบรมให้อดทนต่อสิ่งที่ไม่ทำให้ท่านไม่พอใจ	๓.๕๙	๑.๐๗๑	มาก
๕. มีการอบรมให้รู้สึกเป็นสุข เมื่อได้ทำบุญ ใส่บาตร ไปวัด ช่วยงานจิตอาสา	๓.๘๐	๐.๙๗๓	มาก
๖. มีการอบรมให้ทำความดีและเชื่อว่าจะได้รับผลแห่งความดี	๓.๗๔	๑.๐๑๓	มาก
ภาพรวม	๓.๗๒	๐.๕๘๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านจิตตภาvana โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ย = ๓.๗๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านจิตตภาvanaอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านจิตตภาvana เกี่ยวกับการอบรมให้รู้สึกเป็นสุข เมื่อได้ทำบุญ ใส่บาตร ไปวัด ช่วยงานจิตอาสา มากที่สุดค่าเฉลี่ย = ๓.๘๐ ส่วนการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านจิตตภาvanaเกี่ยวกับการอบรมให้อดทนต่อสิ่งที่ไม่ทำให้ท่านไม่พอใจได้ น้อยที่สุดค่าเฉลี่ย = ๓.๕๙

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์
ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านปัญญภavana จำแนกเป็นรายข้อและภาพรวม

(n=๓๐๒)

ด้านปัญญภavana	ระดับการพัฒนาสังคมตามหลัก ภavana ๔		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. มีการอบรมให้ใช้ชีวิตอย่างมีสติ สามารถพึ่งพาตนเอง อาบน้ำ แต่งตัว กินข้าวเอง	๓.๗๗	๐.๙๕๔	มาก
๒. มีการอบรมให้ใช้เวลาว่างในการศึกษาเรียนรู้อย่าง สร้างสรรค์	๓.๖๖	๐.๙๖๔	มาก
๓. มีการอบรมเมื่อมีเพื่อนมาชวนขโมยเงินสิ่งของกล้าที่จะ ปฏิเสธ	๓.๘๓	๐.๙๘๓	มาก
๔. มีการอบรมให้พึงพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ของตนเอง	๓.๘๓	๑.๐๒๔	มาก
๕. มีการอบรมให้คำนึงถึงบาปบุญคุณโทษก่อนตัดสินใจทำ สิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไป	๓.๙๐	๐.๙๘๑	มาก
๖. มีการอบรมให้ท่านคิดว่าท่านเป็นคนที่มีความสุขเพียงใด	๓.๘๒	๑.๐๕๒	มาก
ภาพรวม	๓.๘๐	๐.๕๙๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัด
สุรินทร์ ด้านปัญญภavana โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ย = ๓.๘๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ
การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านปัญญภavanaอยู่
ในระดับมากทุกข้อ โดยการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัด
สุรินทร์ ด้านปัญญภavana เกี่ยวกับการอบรมให้คำนึงถึงบาปบุญคุณโทษก่อนตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
ลงไป มากที่สุด ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๐ ส่วนการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอ
เมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านปัญญภavanaเกี่ยวกับการอบรมให้ใช้เวลาว่างในการศึกษาเรียนรู้อย่าง
สร้างสรรค์ น้อยที่สุดค่าเฉลี่ย = ๓.๖๖

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาสังคมตามหลัก
 ภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ที่มีอายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิ
 การศึกษานักธรรม และตำแหน่งต่างกัน เป็นรายด้านทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา
 ด้านจิตตภาวนา และด้านปัญญาภาวนา โดยใช้การวิเคราะห์ทดสอบค่า F- test การวิเคราะห์ความ
 แปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยก็ทำการทดสอบความ
 แตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยการใช้วิธีผลต่างน้อยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)
 ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังปรากฏตามตารางที่ ๔.๗ - ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๗ เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์
 ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ

อายุ	N	$\bar{X}$	S.D	F	P-value
๑. ๒๐ - ๓๐ ปี	๗๘	๓.๘๐	๐.๔๓	๑.๒๘	๐.๒๗
๒. ๓๑ - ๔๐ ปี	๖๗	๓.๗๙	๐.๔๖		
๓. ๔๑ - ๕๐ ปี	๖๒	๓.๗๖	๐.๔๙		
๔. ๕๑ - ๖๐ ปี	๔๙	๓.๖๔	๐.๔๘		
๕. ๖๑ ปีขึ้นไป	๔๖	๓.๖๙	๐.๔๔		
รวม	๓๐๒	๓.๗๕	๐.๔๖		

จากตารางที่ ๔.๗ การแสดงผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีการ
 พัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มี
 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมุติฐานที่ว่า ผู้ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตาม
 หลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ เปรียบเทียบ การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามจำนวนพรรษา

จำนวนพรรษา	N	$\bar{X}$	S.D	F	P-value
๑. ๑ - ๕ พรรษา	๖๔	๓.๖๗	๐.๓๘	๔.๖๘	๐.๐๑**
๒. ๖ - ๑๐ พรรษา	๘๑	๓.๖๗	๐.๕๐		
๓. ๑๑ - ๑๕ พรรษา	๗๔	๓.๙๐	๐.๔๖		
๔. ๑๖ - ๒๐ พรรษา	๕๔	๓.๖๖	๐.๔๗		
๕. ๒๑ พรรษาขึ้นไป	๒๙	๓.๙๑	๐.๓๗		
รวม	๓๐๒	๓.๗๕	๐.๔๖		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑, *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ การแสดงผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ว่า ผู้ที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน จึงเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ผลปรากฏดังตารางที่ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๙ เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์
ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามจำนวนพรรษา

จำนวนพรรษา	$\bar{X}$	จำนวนพรรษา				
		๑ - ๕ พรรษา	๖ - ๑๐ พรรษา	๑๑ - ๑๕ พรรษา	๑๖ - ๒๐ พรรษา	๒๑ พรรษา ขึ้นไป
		๓.๖๗	๓.๖๗	๓.๙๐	๓.๖๖	๓.๙๑
๑ - ๕ พรรษา	๓.๖๗	-	๐.๐๓	-๐.๒๓*	๐.๐๑	-๐.๒๔*
๖ - ๑๐ พรรษา	๓.๖๗		-	-๐.๒๓*	๐.๐๑	-๐.๒๑*
๑๑ - ๑๕ พรรษา	๓.๙๐			-	๐.๒๔*	-๐.๐๑
๑๖ - ๒๐ พรรษา	๓.๖๖				-	-๐.๒๕*
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๓.๙๑					-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ การแสดงผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษา ๑๑ - ๑๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกับพระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษา ๑ - ๕ พรรษา ๖ - ๑๐ พรรษา ๑๖ - ๒๐ พรรษา และ ๒๑ พรรษาขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ - ๒๐ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกับพระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษา ๑ - ๕ พรรษา ๖ - ๑๐ พรรษา ๑๑ - ๑๕ พรรษา และ ๒๑ พรรษาขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพระสงฆ์ที่มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกับพระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษา ๑ - ๕ พรรษา ๖ - ๑๐ พรรษา ๑๑ - ๑๕ พรรษา และ ๑๖ - ๒๐ พรรษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ว่า ผู้ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ เปรียบเทียบ การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาสามัญ	N	$\bar{X}$	S.D	F	P-value
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๖๙	๓.๗๘	๐.๓๙	๐.๔๖	๐.๗๐
ปริญญาตรี	๑๐๙	๓.๗๓	๐.๔๗		
ปริญญาโท	๙๑	๓.๗๗	๐.๕๐		
ปริญญาเอก	๓๓	๓.๖๘	๐.๔๖		
รวม	๓๐๒	๓.๗๕	๐.๔๖		

จากตารางที่ ๔.๑๐ การแสดงผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมุติฐานที่ว่า ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ เปรียบเทียบ การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามวุฒิกศศึกษานักธรรม

วุฒิกศศึกษานักธรรม	N	$\bar{X}$	S.D	F	P-value
นักธรรมชั้นตรี	๓๘	๓.๕๖	๐.๔๔	๗.๘๙	๐.๐๐**
นักธรรมชั้นโท	๖๘	๓.๗๐	๐.๔๒		
นักธรรมชั้นเอก	๑๗๓	๓.๘๔	๐.๔๖		
อื่นๆ.....	๒๓	๓.๔๘	๐.๔๑		
รวม	๓๐๒	๓.๗๕	๐.๔๖		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๑ การแสดงผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ว่า ผู้ที่มีจำนวนวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน จึงเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ผลปรากฏดังตารางที่ ๔.๑๑

วุฒิการศึกษานักธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษานักธรรม			
		นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก	อื่นๆ.....
		๓.๕๖	๓.๗๐	๓.๘๔	๓.๔๘
นักธรรมชั้นตรี	๓.๕๖	-	-๐.๑๔	-๐.๒๘*	๐.๐๘
นักธรรมชั้นโท	๓.๗๐		-	-๐.๑๔*	๐.๒๒*
นักธรรมชั้นเอก	๓.๘๔			-	๐.๓๖*
อื่นๆ.....	๓.๔๘				-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑, *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ การแสดงผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอกมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกับพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และอื่นๆ.....อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาอื่นๆ.....มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกับพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ว่า ผู้ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ เปรียบเทียบ การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	N	$\bar{X}$	S.D	F	P-value
เจ้าอาวาส	๖๑	๓.๗๓	๐.๔๓	๐.๙๕	๐.๔๑
รองเจ้าอาวาส	๕๙	๓.๘๓	๐.๔๔		
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓๕	๓.๗๗	๐.๕๔		
ไม่มีตำแหน่ง	๑๔๗	๓.๗๒	๐.๔๖		
รวม	๓๐๒	๓.๗๕	๐.๔๖		

จากตารางที่ ๔.๑๒ การแสดงผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมุติฐานที่ว่า ผู้ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

ตอนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยจัดลำดับความสำคัญตามความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percent) และบรรยายเชิงพรรณนา

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าความถี่ ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคการพัฒนาสังคม
ตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรคการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	ความถี่
๑. ด้านกายภavana	พระสงฆ์ไม่รู้จักวิธีการอบรมให้ญาติโยมดำรงชีวิตในการทำกายให้ เจริญมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การพัฒนา กายให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และ ยังรวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกอย่าง ถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะไม่เพียงหมายถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม แต่ยังหมายถึงสิ่งอื่น ๆ ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ เช่น รู้จักการบริโภคปัจจัย ๔ อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การใช้การบริโภคยา และรู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเสพหรือใช้สอย วัสดุอุปกรณ์ในทางที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตร่างกายได้ดี การมี ความสัมพันธ์กับปัจจัย ๔ อย่างถูกต้องนั้นหมายถึงการจัดสรรให้มี ปัจจัย ๔ เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้อย่างดี	๒๓
๒. ด้านศีลภavana	ปัญหาของความประพฤติ การไม่ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย เป็นเรื่องของ การปฏิสัมพันธ์คนอื่น คือทำอย่างไรถึงจะอยู่ร่วมกันได้ระหว่างคน ๒ คนหรือมากกว่า ๒ คนขึ้นไปอย่างเกื้อกูลไม่เบียดเบียนกัน พฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อให้เกิดความ เดือดร้อนแก่ผู้อื่น แก่สังคม และประพฤตสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล ต่อสังคม มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต เป็นการฝึกตนให้อยู่ ในสังคมด้วยดีและเป็นประโยชน์ ระดับต้น คือ ความมีระเบียบวินัย ในการเป็นอยู่ ในการดำเนินชีวิต โดยไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน ศีล ๕ ซึ่งเป็นศีลขั้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่ามุ่งที่การไม่เบียดเบียนกัน กล่าวคือ ไม่เบียดเบียนต่อกันในทางชีวิตร่างกายในทางทรัพย์สิน ในทางคู่ครอง ในทางใช้วาจา ตลอดจนไม่เบียดเบียนสติสัมปชัญญะ ของตนเอง เมื่อไม่เบียดเบียนกันแล้วก็ขยายออกไปถึงความสุจริต	๑๕

(ตารางต่อ)

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรคการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	ความถี่
๓. ด้านจิตตภาวนา	พระสงฆ์ในอำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์มีการจัดฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานน้อยลง เป็นปัญหาทำให้จิตมนุษย์ขาดคุณสมบัติทั้ง ๓ ด้านคือ ๑. คุณภาพจิตไม่มี คือคุณธรรมต่าง ๆ เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม เป็นจิตใจที่สูง ประณีต มีเมตตา มีความเป็นมิตร ปราศจากประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น มีความกรุณา คืออยากช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีจาคะคือมีใจเพื่อแผ่โอบอ้อมอารี มีคารวะ คือเห็นความสำคัญของผู้อื่นมีมัทวะคือความอ่อนโยน กตัญญูคือรู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่นไม่มี ๒. สมรรถภาพจิต หรือความสามารถของจิต เช่น ความมีสติ มีวิริยะ คือความเพียรในการทำงาน มีขันติ คือความอดทน มีสมาธิแน่วแน่ มีสัจจะจริงจัง มีอธิษฐาน คือความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นมั่นคงเข้มแข็งของจิตใจ ที่จะทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานทางปัญญา คือการคิดพิจารณาให้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงอย่างแจ่มชัดน้อยลง ๓. สุขภาพจิต คือ มีจิตที่มีสุขภาพดี เป็นสุข สดชื่นร่าเริงเบิกบานปลอดโปร่ง มีปีติ ความอิ่มเอิบใจ มีความผ่อนคลายไม่ขุ่นมัว ไม่หม่นหมองหดหู่ เป็นต้น ลักษณะต่าง ๆ ของจิตใจที่มีความสุขนี้ เป็นสิ่งสำคัญมากในพระพุทธศาสนา การขาดสุขภาพจิตเป็นปัญหาสำคัญของสังคมในยุคปัจจุบัน จึงจะต้องเน้นเรื่องสุขภาพจิตให้มากด้วย ผู้ที่ฝึกฝนอบรมจิตแล้วเรียกว่าภาวนาจิตโต	๒๐

(ตารางต่อ)

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรคการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของ พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	ความถี่
๔. ด้านปัญญภavana	ปัญหาการพัฒนาปัญญา เป็นอุปสรรคอย่างสำคัญในการทำให้ ปัญญาเจริญงอกงาม เพราะพระสงฆ์อยู่อำเภอในเมื่อขาดความรู้ ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ทางวิชาชีพ การรับรู้ เรียนรู้ อย่าง ถูกต้องของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คือ ไม่เข้าใจในสิ่ง ทั้งหลายตามสภาวะ ในการฝึกอบรมให้เกิดปัญญาถูกต้องตามวิธี สุตตมยปัญญา จินตามยปัญญา ภวานามยปัญญา ที่จะทำให้การ รับรู้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง วินิจฉัยด้วยการใช้ ปัญญาบริสุทธิ ไม่ใช่ด้วยกิเลส เป็นปัญญาที่รู้จักเข้าใจโลก เข้า ใจความเจริญและความเสื่อมของโลกและชีวิตตามความเป็นจริง และตามเหตุปัจจัย รู้จักทางแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ ความสำเร็จให้ตนพัฒนายิ่ง ๆ ขึ้น ชีวิตทำให้เป็นอิสระหลุดพ้น จากความทุกข์โดยสมบูรณ์ พัฒนาไปจนถึงขั้นวิมุตติ คือหลุดพ้น เป็นอิสระที่แท้จริง จิตใจไม่ถูกยึดมั่นในสิ่งทั้งหลาย ไม่ถูก ครอบงำ ผู้ที่ฝึกฝนอบรมพัฒนาทางปัญญาแล้วเรียกว่า ภาวิต ปัญญา	๑๗
รวม		๗๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พระสงฆ์ที่อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ดังมีต่อไปนี้ ประเด็นแรกคือด้านกายภavana พระสงฆ์ไม่รู้จักวิธีการอบรมให้ญาติโยม ดำรงชีวิตในการทำกายให้เจริญมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การพัฒนากายให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และยังรวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกอย่างถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะไม่เพียงหมายถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม แต่ยังหมายถึงสิ่งอื่น ๆ ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ เช่น รู้จักการบริโภคปัจจัย ๔ อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การใช้การบริโภคยา และรู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเสพหรือใช้สอยวัสดุอุปกรณ์ในทางที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตร่างกายได้ดี การมีความสัมพันธ์กับปัจจัย ๔ อย่างถูกต้องนั้นหมายถึงการจัดสรรให้มี

ปัจจัย ๔ เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ดี เป็นจำนวน ๒๓ รูป ต่อมาด้านสัททวารนา ปัญหาของความประพฤติ การไม่ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย เป็นเรื่องของการปฏิสัมพันธ์คนอื่น คือทำอย่างไรถึงจะอยู่ร่วมกันได้ระหว่างคน ๒ คนหรือมากกว่า ๒ คนขึ้นไปอย่างเกื้อกูลไม่เบียดเบียนกัน พฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แก่สังคม และประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคม มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต เป็นการฝึกตนให้อยู่ในสังคมด้วยดี และเป็นประโยชน์ ระดับต้นคือ ความมีระเบียบวินัยในการเป็นอยู่ ในการดำเนินชีวิต โดยไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน ศิล ๕ ซึ่งเป็นศีลขั้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่ามุ่งที่การไม่เบียดเบียนกันกล่าวคือ ไม่เบียดเบียนต่อกันในทางชีวิตร่างกายในทางทรัพย์สิน ในทางคู่ครอง ในทางใช้วาจา ตลอดจนไม่เบียดเบียนสติสัมปชัญญะของตนเอง เมื่อไม่เบียดเบียนกันแล้วก็ขยายออกไปถึงความสุจริต จำนวน ๑๕ รูป ด้านจิตทวารนา ปัญหาในการพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนานั้นปัจจุบันทั่วประเทศพิเศษในอำเภอเมืองสุรินทร์มีการจัดฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานน้อยลง เป็นปัญหาทำให้จิตมนุษย์ขาดคุณสมบัติทั้ง ๓ ด้านคือ

๑. คุณภาพจิตไม่มี คือคุณธรรมต่าง ๆ เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม เป็นจิตใจที่สูง ประณีต มีเมตตา มีความเป็นมิตร ปราบปรามประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น มีความกรุณา คืออยากช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีจาคะคือมีใจเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี มีคารวะ คือเห็นความสำคัญของผู้อื่น มีมัทวะคือความอ่อนโยน กตัญญูคือรู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่นไม่มี

๒. สมรรถภาพจิต หรือความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ คือความเพียรในการทำงาน มีขันติ คือความอดทน มีสมาธิแน่วแน่ มีสัจจะจริงจัง มีอธิษฐาน คือความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นมั่นคงเข้มแข็งของจิตใจ ที่จะทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานทางปัญญา คือการคิดพิจารณาให้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงอย่างแจ่มชัดน้อยลง

๓. สุขภาพจิต คือ มีจิตที่มีสุขภาพดี เป็นสุข สดชื่นร่าเริงเบิกบาน โปรดโปร่ง มีปิติ ความอิ่มเอิบใจ มีความผ่อนคลายไม่ขุ่นมัว ไม่หม่นหมองหดหู่ เป็นต้น ลักษณะต่าง ๆ ของจิตใจที่มีความสุขนี้เป็นสิ่งสำคัญมากในพระพุทธศาสนา การขาดสุขภาพจิตเป็นปัญหาสำคัญของสังคมในยุคปัจจุบัน จึงจะต้องเน้นเรื่องสุขภาพจิตให้มากด้วย ผู้ที่ฝึกฝนอบรมจิตแล้วเรียกว่า ภาวิตจิตโต จำนวน ๒๐ รูป ด้านปัญญาทวารนา ปัญหาการพัฒนาปัญญา เป็นอุปสรรคอย่างสำคัญในการทำให้ปัญญาเจริญงอกงาม เพราะพระสงฆ์อยู่อาเภอในเมื่อขาดความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ทางวิชาชีพ การรับรู้ เรียนรู้ อย่างถูกต้องของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คือ ไม่เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามสภาวะในการฝึกอบรมให้เกิดปัญญาถูกต้องตามวิธี สุตตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา ที่จะทำให้การรับรู้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง วินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญาบริสุทธิ์ ไม่ใช่ด้วยกิเลส เป็นปัญญาที่รู้จักเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เข้าใจความเจริญและความเสื่อมของโลกและชีวิตตามความเป็นจริงและตามเหตุปัจจัย รู้จักทางแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จให้ตนพัฒนา

ยิ่ง ๆ ขึ้น รู้เท่าทันโลกและชีวิตทำให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์พัฒนาไปจนถึงขั้นวิมุตติ คือหลุดพ้นเป็นอิสระที่แท้จริง จิตใจไม่ถูกยึดมั่นในสิ่งทั้งหลาย ไม่ถูกครอบงำ ผู้ที่ฝึกฝนอบรมพัฒนาทางปัญญาแล้วเรียกว่า ภาวิตปัญญา จำนวน ๑๗ รูป ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าความถี่ ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ลำดับ	ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	ความถี่
๑. ด้านกายภavana	พระสงฆ์ในเขตพื้นที่ ต้องจัดโครงการอบรมให้ประชาชนอย่างน้อยหนึ่งเดือนสองครั้งหรือทุกวันพระในวิธีการทำให้ร่างกายเติบโตแข็งแรง การกินอาหารให้ได้คุณค่า กินพอดี ด้วยความรู้จักประมาณ ให้ร่างกายอยู่ผาสุก มีสุขภาพดี เป็นฐานให้การพัฒนาด้านอื่นๆ การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ	๙
๒. ด้านศีลภavana	พระสงฆ์ต้องจัดให้มีการสมาทานศีล ทุกหมู่บ้านต้องถือศีล ๕ รักษาศีลให้บริสุทธิ์การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน	๑๙
๓. ด้านจิตตภavana	พระสงฆ์ต้องจัดให้มีการฝึกอบรมจิตใจคือ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน การเจริญจิต, การพัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เป็นต้น	๑๕

(ตารางต่อ)

ลำดับ	ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาสังคมตามหลัก ภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	ความถี่
๔. ด้านปัญญภาวนา	เจ้าคณะจังหวัดและพระสังฆาธิการควรให้การศึกษาคบธรรมให้มากขึ้น ในวิธีการเจริญปัญญา, การพัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา	๑๘
รวม		๖๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ พระสงฆ์ที่อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ดังมีต่อไปนี้ ประเด็นแรกคือด้านกายภาวนา พระสงฆ์และผู้ปกครองในเขตพื้นที่ ต้องจัดโครงการอบรมให้ประชาชนอย่างน้อยหนึ่งเดือนสองครั้งหรือทุกวันพระต้องแสดงบอกรวิธ การทำให้ร่างกายเติบโตแข็งแรง แต่ถือว่าการกินอาหารให้ได้คุณค่า กินพอดี ด้วยความรู้จักประมาณ ให้ร่างกายอยู่ ผาสุก มีสุขภาพดี เป็นฐานให้การพัฒนาด้านอื่นๆ การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้ กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ จำนวน ๙ รูป ต่อมาด้านศีลภาวนา เป็นประเด็นที่สำคัญมากต่อการพัฒนาสังคม พระสงฆ์ต้องจัดให้มีการสมาทานศีล ทุกหมู่บ้านต้องถือศีล ๕ รักษาศีลให้ บริสุทธิ์การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเปียบวินัย ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน จำนวน ๑๙ รูป ด้านจิตต ภาวนา พระสงฆ์ต้องจัดให้มีการฝึกอบรมจิตใจคือ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน การเจริญจิต, การพัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น จำนวน ๑๕ รูป ด้าน ปัญญาภาวนา เจ้าคณะจังหวัดและพระสังฆาธิการควรให้การศึกษาคบธรรมให้มากขึ้น ในวิธีการ เจริญปัญญา, การพัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็น โลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจาก ความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา จำนวน ๑๘ รูป

๔.๓ ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

การสัมภาษณ์นี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านกายภavana ๒. ด้านศีลภavana ๓. ด้านจิตตภavana ๔. ด้านปัญญาภavana ซึ่งสรุปบทสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๗ รูปดังต่อไปนี้

๑. ด้านกายภavana ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความคิดเห็นว่า การพัฒนากายนั้นสามารถทำได้หลายวิธีไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหาร ออกกำลังกาย ไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด สภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิต ถ้าบุคคลใดมีการปฏิบัติทางกายให้เป็นคนดีที่มีคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่แล้วหน่วยงานหรือองค์กรนั้นก็จะมีสภาพบรรยากาศที่น่าอยู่ น่าปฏิบัติงาน^๑ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวิตกาโย มิตีทางโลกเรียกว่า (Physical development) อนามัยโลกถือเอาพฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีผลต่อสุขภาพโดยแสดงออกให้เห็นได้ในลักษณะของการกระทำในสิ่งที่เป็นผลดีต่อสุขภาพและการไม่กระทำในสิ่งที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพ ดังนั้น เราจึงควรมีบทบาทความรับผิดชอบในการดูแลรักษาสุขภาพตนเอง โดยการมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคในมิติของสุขภาพทั้ง ๔ ด้านให้สอดคล้องกับนโยบายเมืองไทยแข็งแรง คือ ๑. มิติทางกายมีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยโดยไม่จำเป็น ไม่ตายก่อนวัยอันควร เมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้น สามารถกลับคืนได้รวดเร็ว สามารถเข้าถึงบริการทางแพทย์และ สาธารณสุขได้ ๒. มิติทางจิตใจ มีจิตใจดี มีความสุข ไม่เครียด และรู้จักบริหารจัดการกับความเครียด ๓. มิติทางสังคม มีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขมีสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมที่ดี มีอาชญากรรมและความรุนแรงน้อย ๔. มิติด้านปัญญา หรือจิตวิญญาณมีจิตใจที่เปี่ยมสุขเข้าถึงความดีงามถูกต้องมีจิตใจดี มีเมตตากรุณา และเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล แต่ในทางพระพุทธศาสนายังไม่พอถ้าต้องมีสุขภาพกายที่ดีนั้นต้องเว้นกายทุจริตด้วย ไม่เฉพาะว่าไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้นจะลึกไปต้องเว้นกายทุจริต ส่วนวิธีการเราต้องเอาองค์การอนามัยโลกหรือหน้าที่ขององค์การอนามัยโลก มี ๔ ข้อ คือ ๑. อำนวยความช่วยเหลือแก่ประเทศต่างๆ ตามความต้องการเมื่อได้ร้องขอมา ๒. จัดให้บริการด้านสุขภาพอนามัยแก่ประเทศต่างๆทั่วโลก ๓. ส่งเสริมและประสานงานด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ระหว่างชาติเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพต่างๆ อันไม่อาจดำเนินไปได้โดยลำพังของแต่ละประเทศ ๔. ทำหน้าที่แก้ปัญหาโรคที่ยัง

^๑สัมภาษณ์ พระโสณปริยัตยาภรณ์ (ฉัตร สจจวโร), เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ไม่สามารถรักษาได้ เช่น ชาร์ส ไช้หวัดนก^๒ การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง ไร้โรค มีสุขภาพดี และที่สำคัญก็คือการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เริ่มแต่ปัจจัย ๔ เป็นต้นไป อย่างถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ เช่น สัมพันธ์กับอาหาร โดยการกินเพื่อช่วยให้ร่างกายมีกำลัง มีสุขภาพดี ไม่ใช่เพื่อมุ่งความอร่อย อวดโก้ แสดงฐานะ สัมพันธ์กับโทรทัศน์ โดยดูเพื่อติดตามข่าวสาร แสวงหาความรู้ ส่งเสริมปัญญา มิใช่เพื่อหมกมุ่นในความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือเอาเป็นเครื่องมือเล่นการพนัน เป็นต้น^๓ ความสะอาดทางร่างกาย รู้จักกาลเทศะในการแต่งกายเข้าสังคม ความสะอาดทางสื่อ ผ้า หน้า ผมให้เกียรติผู้ร่วมงานและองค์กร^๔

อีกประการหนึ่งหลักการ ในการพัฒนาสังคมทางกายภาวนานี้คือ ๑. กายเนื้อ หรือร่างกาย ต้องเน้นที่สุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์เป็นปกติ คือครบอาการ ๓๒ ๒. กายภาพ หรือบริบทสภาพแวดล้อม ต้องเป็นสปปายะหรือเป็นกัลยาณมิตร เช่น อาวาสสปปายะ มีความมั่นคงด้านที่อยู่ อาหารสปปายะมีความมั่นคงด้านอาหาร เป็นต้น (ดูเรื่องสปปายะในพระพุทธศาสนา และมิติความมั่นคงของมนุษย์) วิธีการ ในการพัฒนาสังคมทางกายภาวนานี้คือ ๑. พัฒนาอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, พัฒนาอายตนะภายใน ๒. พัฒนากายภาพ คือบริบทสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทุกด้านให้ดีมีสุขลักษณะและเป็นกัลยาณมิตร^๕

นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความคิดเห็นว่า การให้รู้จักบ่มเพาะฝักอบรมตัวกายของเราที่จะติดต่อกว้างขวางกับสภาพแวดล้อมต่างๆให้เป็นไปอย่างปกติ เป็นไปด้วยดีไม่เกิดโทษเป็นไปในทางที่เป็นคุณ หมายถึงความพยายามสร้างหรือบ่มเพาะให้คนในองค์กรมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมกับทางกายภาพได้อย่างราบรื่น เป็นเรื่องของเราคนเดียวที่จะมีการดำรงเท่าที่ต่อสิ่งที่มากระทบ แกร่งในที่นี้คือทั้งในเรื่องของความแข็งแรงของร่างกายและความแข็งแรงในความเพียร ความวิริยะอุตสาหะ ไม่ได้เจอปัญหาแล้วท้อถอยง่าย เพราะหลายที่เราจะเห็นว่าคนเก่งเวลาไปเจอปัญหาอุปสรรคอาจหยุดหรือไม่อยากจะเดินต่อ บางคนดีที่ไม่มีเรื่องของความอุตสาหะ พอไปเจอสังคมที่อาจจะไม่ใช่ สังคมคน

^๒สัมภาษณ์ ดร. พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^๓สัมภาษณ์ ดร. พระครูศรีสุนทรสรกิจ (เริงศักดิ์ เขมวีโร), เจ้าอาวาส วัดศรีรัตนาราม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^๔สัมภาษณ์ พระมหาพุทธพิชาญ โยธสาสน์ ผช. จร. วัดพรหมสุรินทร์, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^๕สัมภาษณ์ ดร. พระมหาวชิษฐ์ (กลีบม่วง ธีรวโส), เจ้าคณะอำเภอพนมดงรัก, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ดีโดยส่วนใหญ่ ก็พยายามที่จะถอยกลับออกมาอยู่ในที่มั่นของตัวเอง โดยที่ไม่พยายามไปเปลี่ยนแปลง คนไม่ดีเหล่านั้น เพราะฉะนั้นก็ต้องถือว่าเรื่องของความแกร่งเป็นอีกเครื่องหนึ่งที่สำคัญ^๖

๒. ด้านศีลภาวนา ผู้สัมภาษณ์ให้ความคิดเห็นว่า ศีลภาวนา คือ การปฏิบัติตาม ข้อบังคับระเบียบวินัยของหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อเป็นการควบคุมบุคลากรที่ปฏิบัติงานให้รักษากฎระเบียบวินัยโดยเคร่งครัดและไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนสร้างความเสียหายให้กับตนเอง และผู้อื่น^๗ หลักการทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวิตสีโล มิตินาทโลกเรียกว่า (Social development) การพัฒนาทางสังคม ได้บอกแล้วว่า ศีลคือการอยู่ร่วมสังคมโดยไม่เบียดเบียนกัน แต่มีชีวิตที่เกื้อกูลต่อกัน และมีวินัยจึงได้แก่ Social development ตรงกับ ศีลภาวนา วิธีการคือการให้ ศีลนั้น การพัฒนาศีลคือพัฒนาสังคมสิ่งแวดล้อม เช่น บวชอยู่ รื้อน บวชชี เป็นต้น^๘ เรื่องของความประพฤติ การตั้งอยู่ในระเบียบวินัย เป็นเรื่องของการปฏิสัมพันธ์คนอื่น คือทำอย่างไรถึงจะอยู่ร่วมกัน ได้ระหว่างคน ๒ คนหรือมากกว่า ๒ คนขึ้นไปอย่างเกื้อกูลไม่เบียดเบียนกัน^๙ การพัฒนาความสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมให้เป็นไปด้วยดี เริ่มแต่ไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนต่อผู้อื่น และสังคม ประพฤติในสิ่งที่ประนีประนอมเกื้อกูลต่อผู้อื่น และต่อสังคม มีระเบียบวินัย ประกอบสัมมาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ฝึกฝนอบรมกายวาจาของตนให้ประณีต ปราศจากโทษ ก่อคุณประโยชน์ และเป็นเครื่องสนับสนุนการฝึกอบรมจิตใจยิ่ง ๆ ขึ้นไป^{๑๐} ความมีระเบียบวินัย วินัยต่อตนเอง วินัยต่อเพื่อนร่วมงาน ได้ประพฤติด้อยปัญญาของพระองค์และมีจะรยาบรรณต่อวิชาชีพ^{๑๑}

ส่วนหลักการพัฒนา ศีลเป็นใหญ่ในโลก ศีลช่วยรักษากายวาจาให้เรียบร้อย เรียบร้อยทั้ง กายวาจาของกายภาวนา (ร่างกาย) คือ ศีลทำให้ร่างกายสวยงาม กายภาพสวยงาม ควรแก่การนำเสนอ (โชว์) ต่อสาธารณชนหรือสังคม คือพัฒนาคนให้เหมาะสม เกื้อกูลแก่สังคม คนในสังคมต้องเป็นคนดีมีศีลธรรม ส่วนวิธีการ พัฒนากายสุจริต วชิสุจริต, อย่างน้อยมีศีล ๕ ไม่เบียดเบียน ไม่ทุจริตคด

^๖สัมภาษณ์ พระครูสาธุกิจโกศล ดร., เจ้าอาวาส วัดจำปา, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^๗สัมภาษณ์ พระโสณปริยัติยาภรณ์ (ฉัตร สจจวโร), เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^๘สัมภาษณ์ ดร. พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^๙สัมภาษณ์ พระครูสาธุกิจโกศล ดร., เจ้าอาวาส วัดจำปา, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^{๑๐}สัมภาษณ์ ดร. พระครูศรีสุนทรสรกิจ (เริงศักดิ์ เขมวีโร) เจ้าอาวาส วัดศรีรัตนาราม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^{๑๑}สัมภาษณ์ พระมหาพุทธพิชาญ โยธสาธโน ผช. จร. วัดพรหมสุรินทร์, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

โง่ง ไม่ประพฤติดิฉันในกาม ไม่โกหกหลอกลวง ไม่ประมาทมัวเมาเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และมีธรรม ๕ ตลอดทั้งสัมพันธภาพในสังคม (ทศ๖)... ผลิตคนดีมีศีลธรรมให้สังคม เป็นสังคมคนดี^{๑๒}

๓. ด้านจิตตภาวนา ผู้สัมภาษณ์ให้ความคิดเห็นว่า จิตใจของคนเรานั้นจะทำหน้าที่แบ่งการเวลาพูดหรือทำอะไรก็ตามถ้าบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กรมีจิตใจที่ดีมีคุณธรรมแล้วเวลาพูดหรือทำอะไรก็ตามจะเป็นไปอย่างถูกต้องไม่ก่อความเสียหายให้กับผู้อื่น^{๑๓} ตามหลักการทางพุทธพจน์เรียกว่าภาวจิตโต มิติทางโลก เรียกว่า (Emotional development) พัฒนาจิตคือทำให้จิตมีคุณภาพ เพราะจิตนี้เป็นสภาพที่สำคัญพึ่งอาศัยกับทางกาย ถ้าจิตดีสุขภาพกายก็ดี วิธีการคือ การปฏิบัติเจริญภาวนาสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้จิตสงบแต่ทางสาธารณะสุขอนามัยโลกได้กำหนดเอาจิตใจสมบูรณ์ไม่มีโรคจิต ไม่เป็นโรคประสาทเช่นนั้น แต่ทางจิตตภาวนานี้ มันลึกกว่า แม้แต่ไม่มีโรคประสาทแต่ถ้าหากว่ายังมีความโลภ ยังมีความโกรธ ยังมีความหลงทั้ง ๓ อย่างนี้เรียกว่าเป็นผู้มีจิตสมบูรณ์ไม่ได้^{๑๔} เรื่องของ Heart ทำอย่างไรถึงจะบ่มเพาะให้คนมีจิตใจที่มั่นคงเจริญองงามด้วยคุณธรรมต่างๆ ในเรื่องความมีเมตตา กรุณา ความเบิกบาน^{๑๕} มีความมั่นคงหนักแน่นพิจารณาหาเหตุและผลของทุกสิ่งเสมอ ให้ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ ทุกการตัดสินใจต้องมีเหตุผลเสมอ^{๑๖} พัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติดีงามพร้อม ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น ๓ ด้านดังนี้คือ ๑. คุณภาพจิต คือ ให้มีคุณธรรมต่าง ๆ ที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม เป็นผู้มีจิตใจสูง ละเอียดย่อน เช่น มีเมตตา มีความรัก ความเป็นมิตร มีกรุณา อยากช่วยเหลือปลดปล่อยความทุกข์ของผู้อื่น มีจาคะ คือมีน้ำใจเผื่อแผ่ มีคารวะ มีความกตัญญู รวมทั้งมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีจิตที่มีคุณภาพ เป็นต้น ๒. สมรรถภาพจิต คือ ให้เป็นจิตที่มีความสามารถ เช่น มีสติ มีวิริยะ คือ ความเพียร มีขันติ คือความอดทน มีสมาธิ คือ จิตตั้งมั่นแน่วแน่ มีสัจจะ คือความจริงจัง มีอธิฐาน คือ ความเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ต่อจุดมุ่งหมาย เป็นจิตใจที่พร้อมและเหมาะที่จะใช้งานโดยเฉพาะงานทางปัญญา คือการคิดพิจารณาให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน รวมทั้งการสร้างเกราะป้องกันโดยอาศัยหลักธรรมต่าง ๆ ดังกล่าว ๓. สุขภาพจิต คือ ให้เป็นจิตที่มีสุขภาพดี มีความสุขสดชื่น ร่าเริงเบิกบาน ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส พร้อมทั้งจะยับยั้งได้ มีปิต

^{๑๒}สัมภาษณ์ ดร. พระมหาวิศิษฐ์ (กลีบม่วง ธีรวโร), เจ้าคณะอำเภอพนมดงรัก, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๓}สัมภาษณ์ พระโสภณปริยัตยาภรณ์ (ฉัตร สจจวโร), เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๔}สัมภาษณ์ ดร. พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๕}สัมภาษณ์ พระครูสาธุกิจโกศล ดร., เจ้าอาวาส วัดจำปา, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^{๑๖}สัมภาษณ์ พระมหาพุทธพิชาญ โยธสาสน์ ผช. จร. วัดพรหมสุรินทร์, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

ปราโมทย์ ไม่เครียด ไม่กระวนกระวายใจ ไม่คับข้องใจ ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง ไม่หดหู่โศกเศร้า รวมทั้งการสร้างให้มีสุขภาพจิตที่ดีได้ เป็นต้น^{๑๗}

อีกอย่างหนึ่งหลักการ-มีสุขภาพจิตดี มีเมตตาไมตรีจิต คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรับผิดชอบ ยอมรับความจริงได้ มีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย รู้รักสามัคคี คงที่ ไม่ฟุ้งซ่านว่าความรู้จักแยกแยะ พิจารณาเลือกเฟ้น เป็นต้น ส่วนวิธีการ-ฝึกฝนอบรม ปลุกฝังทัศนคติ สร้างจิตสำนึกตามแนวทางพุทธศาสนา วิปัสสนาภาวนา สมถภาวนา จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การร่วมสุขร่วมทุกข์^{๑๘}

๔. ด้านปัญญาภาวนา ผู้สัมภาษณ์ให้ความคิดเห็นว่า หลักการทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวิตปัญญา มิตินทางโลกเรียกว่า (Intellectual development) ปัญญาเหมือนคนประธานฉากผ้า เป็นคนใหญ่เป็นคนที่สำคัญ ถ้ารู้ได้ปัญญาแล้วก็รู้ทั้งกาย ทั้งศีล ทั้งจิตด้วย ในอนามยโลก ต้องฝึกปัญญาให้เจริญ ปัญญาต้องมีความรู้ทางร่างกายมีความสำคัญต้องมีปัญญา จิตเป็นนายกายเป็นบ่าว ภาวนาทั้ง ๔ ด้านนี้คือเป็นหนึ่ง แยกกันไม่ได้ทำอะไรต้องร่วมกันเหมือนช่องกาแฟมีทั้งน้ำ นม น้ำตาล วิธีการคือเราต้องให้การศึกษา ช่างก็สามารถฝึกได้ เมื่อเราพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้แล้วนั้นคือการพัฒนาสังคม คนที่อยู่คนเดียวไม่ได้ต้องอยู่รวมกันทำให้สังคมมีการพัฒนา มีความสุข มีความสงบเรียบร้อย เจริญรุ่งเรืองต่อไป^{๑๙} พัฒนาความรู้ความเข้าใจของตนเอง ให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง และใช้ความรู้แก้ปัญหา ทำให้เกิดสุขได้ เริ่มแต่รู้ เข้าใจศิลปวิทยา เรียนรู้ถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือนหรือเอนเอียงด้วยอคติ (ความลำเอียง) คิดวินิจฉัยใช้ปัญญาโดยบริสุทธิ์ใจ รู้เข้าใจโลกและชีวิตตามเป็นจริง รู้จักแก้ไขปัญหาและทำการให้สำเร็จตามแนวทางของเหตุปัจจัย ตลอดจนรู้เท่าทันธรรมชาติของสังขาร ถึงขั้นที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์โดยสิ้นเชิง^{๒๐} ทุกสังคมย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ ในการแก้ปัญหาต้องใช้ปัญญา คือความรู้ พร้อมรับฟังข้อคิดข้อเสนอแนะจากเพื่อนร่วมงานในนั้นๆ^{๒๑} ปัญญาในทางศาสนาพุทธมีความละเอียดลึกซึ้งมากกว่าในเรื่องของปัญญาทางโลกหรือปัญญาในรูปแบบของตะวันตก กล่าวคือ การคิดหรือการที่เราจะ

^{๑๗} สัมภาษณ์ ดร. พระครูศรีสุนทรสรกิจ (เริงศักดิ์ เขมวีโร) เจ้าอาวาส วัดศรีรัตนาราม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^{๑๘} สัมภาษณ์ ดร. พระมหาวิศิษฐ์ (กลีบม่วง ธีรวโร), เจ้าคณะอำเภอพนมดงรัก, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ดร. พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ดร. พระครูศรีสุนทรสรกิจ (เริงศักดิ์ เขมวีโร) เจ้าอาวาส วัดศรีรัตนาราม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระมหาพุทธพิชาญ โยธสาธโน ผช. จร. วัดพรหมสุรินทร์, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

สังเคราะห์ให้เป็นองค์ความรู้ในทางธุรกิจหรือในการทำงานอาจจะต้องการข้อมูลมาประมวลผล^{๒๒} คำว่ามนุษย์หรือบ้างที่เรียกว่าคน เป็นหนึ่งในสัตว์ที่ประเสริฐคือมีความคิด และมีศักยภาพในการพัฒนาชีวิตมากกว่าในสัตว์อื่นๆ การมีศักยภาพทางกายอย่างเดียวจะสามารถนำพาหาความสุขได้ ดังนั้นชีวิตต้องมีการพัฒนาให้ครบทั้ง ๔ ด้าน เริ่มตั้งแต่ด้านทางกายภาวนา ทางกายนั้นมนุษย์มีการพัฒนากระบวนการในการที่จะทำให้ชีวิตที่เกี่ยวข้องกับทางกายปราศจากอบายมุขซึ่งที่จะนำพาให้ด้านกายเสื่อมโสม แต่ในความหมายที่นำมากล่าวเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาทางกาย หรือกายภาวนานี้คือ การทำกายให้สงบสิ่งการทำกายให้สงบนั้น เราจะต้องอาศัยศีลเป็นเบื้องต้นในการทำกายให้สงบขั้นตอนก็คือ ศีล ๕ นี่เป็นของคนทั่วไปศีล ๘ เป็นของอุบาสกอุบาสิกาหรือเป็นอุโบสถศีล และศีลที่เพิ่มขึ้นเป็นศีล ๑๐ ของสามเณรศีล ๒๒๗ ของพระภิกษุสงฆ์และศีล ๓๑๑ ของพระภิกษุณีเป็นต้น ถ้ารักษาศีลได้ก็จะทำให้เกิดเป็นปกติทางกาย กายก็จะสงบทำให้สะดวกแก่การที่จะพัฒนาจิตในระดับสูงขึ้น สิ่งมาสัมพันธ์กับข้อที่ ๒ ที่เรียกว่าสัทธาวานานี้ก็คือการใช้ประโยชน์จากการรักษาศีลนี้แล เพื่อให้กายให้วามสงบ เมื่อกายวามสงบแล้วก็จะนำไปสู่การพัฒนาทั้งจิต เรียกว่าจิตตภาวนาเป็นกระบวนการขั้นลึกซึ่งต่อไป กระบวนการในการพัฒนาจิตหรือจิตตภาวนาให้เกิดขึ้นนั้น ต้องอาศัยหลักของกรรมฐาน สิ่งในทางพระพุทธศาสนานั้น มีกรรมฐานอยู่ ๒ ประเภทคือ สมถกรรมฐาน และ วิปัสสนากรรมฐาน สมถกรรมฐานนั้น คือการใช้อารมณ์ ๔๐ ประการ ส่วนวิปัสสนากรรมฐานหรือเรียกว่า วิปัสสนาภูมินั้นก็มีอยู่ ๖ ประการ สิ่งเป็นที่จะต้องพัฒนาไปตามลำดับจนกระทั่งจิตเกิดเป็นสมาธิตั้งมั่นมีสมาธิเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับขั้นตอนเรียกว่าฌณิกสมาธิ สมาธิเป็นชั่วคราว ชั่วคราว ช่วยยาม และอุปจารสมาธิ สมาธิที่แน่นิ่งอยู่ได้ระยะนานพอสมควรแต่ว่าไม่มั่นคง มีการเปลี่ยนแปลงในที่สุด ประการสุดท้ายที่เรียกว่าอัปปนาสมาธิ สมาธิที่แน่นิ่งสมาธิที่ตั้งอยู่ได้นาน สามารถที่จะนำพาให้เกิดอภิปัญญาสมาบัติหรือบังเกิดเป็นปัญญาญาณขึ้นในอนาคต เพราะฉะนั้น เมื่อพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตจนกระทั่งได้ตามลำดับแล้ว ก็จะก่อให้เกิดเป็นภาวนาปัญญาหรือปัญญาภาวนา คือการเจริญขึ้นทางปัญญา เมื่อคนเราคิดเป็นทำเป็นให้เกิดประโยชน์จากการนั่งสมาธิ จากการปฏิบัติธรรมได้แล้ว ก็จะเกิดปัญญาเพิ่มขึ้นมีหลักในการคิด มีหลักในการพูด มีหลักในการทำและใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติต่างๆ เหล่านี้เพื่อนำมาพัฒนาชีวิตหรือบุคคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์หรือคนที่อยู่ร่วมด้วยช่วยกันนี้ให้มีการพัฒนาที่ดีขึ้นเจริญขึ้นตามลำดับ เพราะฉะนั้นการอบรมในเบื้องต้นทั้ง ๓ ประการคือ กายภาวนา สัทธาวานาจิตตภาวนาตามลำดับแล้วก็จะก่อให้เกิดขึ้นในปัญญาคือความเจริญทางด้านใน ปัญญาความที่ราเริงสร้างสรรค์ที่ดีขึ้นตามลำดับแล้ว นั่นก็คือเป็นหลักการและวิธีการพัฒนาสังคม

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูสาธุกิจโกศล ดร., เจ้าอาวาส วัดจำปา, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

เจริญก้าวหน้ามีระเบียบเรียบร้อยอยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป^{๒๓} หลักการ มีเหตุผล รับฟังความเห็นของคนอื่น เข้าใจคนอื่น ออกเขาออกเรา รู้เท่าทันสถานการณ์ทางสังคม ความจริงตามธรรมชาติ ปรับเปลี่ยนปรับตัวตามกระแสสังคมได้อย่างมีปกติสุข วิธีการ การศึกษา การเข้าสังคม การแสวงหาประสบการณ์ต่าง ๆ การรับฟัง การเสวนา คติพิจารณาอย่างรอบคอบตามหลักโยนิโสมนสิการ คิดเป็นระบบเป็นกระบวนการ.... เป็นต้น^{๒๔}

การพัฒนาปัญญาให้เกิดขึ้นกับตนเองได้หลายทาง ทั้งจากการคิด การเขียน การถาม การอ่าน การฟัง การดูหรือการลงมือปฏิบัติโดยเราสามารถที่จะพัฒนาปัญญาความรู้ให้เกิดขึ้นกับตนเองได้ตลอดเวลา ในทุกๆสถานที่ ทุกเพศทุกวัย และในทุกๆสิ่งแวดล้อม สำคัญอยู่ที่ว่าเรามีความตั้งใจที่จะพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นและถ้าในหน่วยงานหรือองค์กรนั้นมีผู้ที่มีปัญญาสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคไปได้ด้วยดีหน่วยงานหรือองค์กรนั้นจะเจริญก้าวหน้าได้ด้วยดี

ดังนั้น ถ้าบุคลากรที่ปฏิบัติงานทุกท่านทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรมีน้ำใจเอื้ออารีย์ต่อกันและกันแล้วการทำงานทุกอย่างจะไปได้ด้วยดีแม้มีอุปสรรคมากแค่ไหนถ้าทุกคนร่วมมือร่วมใจกันก็จะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคไป^{๒๕}

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าพระสงฆ์เหล่านี้ จะสามารถทำให้ทราบถึงการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้เป็นอย่างดี และมีผลประโยชน์ในการพัฒนาสังคมแต่ละด้านแตกต่างกัน คือ ด้านปัญญาภavanามากที่สุด ด้านกายภavana ด้านศีลภavana ด้านจิตตภavana โดยตรงดังแผนภูมิที่ ๒.๗

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระมหาสุรรัตน์ อินทปญโญ, เจ้าอาวาสวัดคุ้มเหนือ (เทพสุรินทร์), ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^{๒๔} สัมภาษณ์ ดร. พระมหาวิศิษฐ์ (กลีบม่วง ชีรวโร), เจ้าคณะอำเภอพนมดงรัก, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระโสภณปริยัตยาภรณ์ (ฉัตร สจจวโร), เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

๑. ด้านปัญญาภาวนา

ความรู้จากการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ของการวิจัยเห็นว่า การพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของ พระสงฆ์ด้านการพัฒนาปัญญามากกว่าด้านอื่น ๆ มากที่สุดคือ “การอบรมให้คำนึงถึงบาปบุญคุณโทษก่อน ตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไป” ส่วนการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ น้อยที่สุดเกี่ยวกับการ อบรมให้ใช้เวลาว่างในการศึกษาเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

๔. ด้านจิตภาวนา

พระสงฆ์เป็นผู้ฝึกจิตดีแล้วในการ อบรมจิต การพัฒนาจิตตามหลัก พระพุทธศาสนานั้นเป็นการ ฝึกอบรมให้จิตมีคุณสมบัติครบ ๓ ด้านคือ ๑. คุณภาพจิต ๒. สมรรถภาพจิต ๓. สุขภาพจิต เป็น วิธีการที่พระพุทธเจ้าคิดค้นขึ้น แล้ว ตรัสสอนให้พุทธสาวก เพื่อให้ จิตใจสงบ มากที่สุดคือ “มีการอบรม ให้รู้สึกเป็นสุข เมื่อได้ทำบุญ ใส่ บาตร ไปวัด ช่วยงานจิตอาสา” ส่วนการพัฒนาสังคมตามหลัก ภาวนา ๔ ด้านจิตตภาวนา น้อย ที่สุดคือ “มีการอบรมให้อดทนต่อสิ่ง

การพัฒนา
สังคมตาม
หลักภาวนา
๔ ของ
พระสงฆ์
ในอำเภอ
เมือง
จังหวัด
สุรินทร์

๒. ด้านกายภาวนา

พระสงฆ์บุคคลที่สำคัญขึ้นในการ พัฒนากายให้มีสุขภาพร่างกาย แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และการพัฒนาความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมภายนอกอย่างถูกต้องดี งาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ทาง สังคม มากที่สุดคือ “การแนะนำ ประชาชนให้พักอาศัยอยู่ในที่ ปลอดภัย โปร่ง สะอาด ปลอดภัย” ส่วนการ พัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ด้าน กายภาวนาน้อยที่สุดคือ “การอบรม ให้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ มากกว่า รับประทานตามใจตนเอง ตามค่านิยมที่พุ่มเฟิย”

๓. ด้านศีลภาวนา

พระสงฆ์เป็นบุคคลตัวอย่างผู้ทรงศีล พัฒนาศีล เจริญศีล คือมีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียน ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แก่สังคม และประพฤติดั้งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคม มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต เป็นการฝึกตนให้อยู่ในสังคมด้วยดีและเป็นประโยชน์ ระดับต้นคือ ความมีระเบียบวินัยใน การเป็นอยู่ ในการดำเนินชีวิต โดยไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน มากที่สุดคือ “มีการอบรมให้พูดคุยกับเพื่อนด้วย วาจาที่ไพเราะเป็นไปด้วยความปรารถนาดี” ส่วนการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีลภาวนา น้อยที่สุด คือ “มีการให้ประชาชนเลือกคบเพื่อนที่ดีแนะนำในสิ่งที่ดีต่อกัน”

แผนภูมิที่ ๒.๗ องค์ความรู้จากการวิจัย